

מחלק העיתונים / וינס וואטר

יחידת הוראה

כתיבה: ציון רוזנר וחניתה לרנר

מאנגלית: יחיעם פדן

עיצוב העטיפה: תמר נהיר-ינאי

הוצאת פעמון

2016, 240 עמ'

תוכן העניינים:

עמ' 2 : הקדמה

עמ' 3-10: עיון וניתוח

עמ' 11-18: תמות ברומן והצעות לפעילות

עמ' 19: העשרה כללית

עמ' 19-22: *הצעה למהלך הוראה

הקדמה:

"הבית של מר ספירו לא יראה כמו הבית שלי, הייתי בטוח בכך. אבל לא ידעתי למה לצפות. גם
 בטריליון שנה לא יכולתי לנחש מה אני הולך לראות.
 ספרים. מאות. אלפים. על גבי כל הקירות. מהרצפה ועד לתקרה...
 ...מה יש 0-0-0-0-0 בספרים?
 עם כל השאלות הטובות שיכולתי להציג לו זו הייתה כנראה השאלה שלא יכולתי למצוא
 מטומטמת ממנה.
 כל העולם והרבה יותר.
 אפילו כשהשאלה שלי הייתה טיפשית הייתה למר ספירו תשובה קולעת."
 (עמ' 111-112)

ספר הקריאה "מחלק העיתונים" שמומלץ במסגרת מיזם "שמחת הקריאה" עוסק במספר
 נושאים חשובים.

ככלל, הספר עוסק ביחס לאחר ברבדים השונים של החברה. בראש ובראשונה, הספר מתאר
 את התמודדותו של נער בתחילת תהליך התבגרותו, עם ליקוי הדיבור שלו. בנוסף, הספר עוסק
 בהתמודדות עם גזענות, סטריאוטיפים ודעות קדומות.

ביחידה זו מובאים ניתוח עיוני והצעות שונות לפעילויות בעקבות הקריאה, וכן הרחבה לטקסטים
 ולהקשרים נוספים.

אפשר לקרוא את הספר במנות קריאה, במתודה של יומן מסע, ולערוך דיון ו/או פעילות על נושא
 נבחר, שעולה מהעמודים שנקראו, או לקרוא את הספר כולו ורק אחר כך לעסוק בניתוחו, עפ"י
 נושאים, דילמות ודמויות. כל זאת על פי שיקול דעתו של המורה.

עלילת הסיפור מתוארת בגוף ראשון, באמצעות המספר המגמגם. השיח שלו מול העולם
 כתוב כגמגום. דבר זה יכול לגרום למעצור בקריאה מידי פעם ולקושי אצל הקורא. עם זאת,
 הנכונות של הקורא לקרוא למרות הקושי היא חלק מהחוויה של הקורא הנדרש להקשיב לילד
 המגמגם למרות הקושי לתקשר איתו. כדאי ורצוי לדבר על כך עם התלמידים. מומלץ לקרוא את
 העמודים הראשונים בכיתה, ולשוחח על היתרונות והחסרונות בבחירת מספר מגמגם. כאשר
 התלמידים מודעים לכך מראש, הם יוכלו לחשוב, תוך כדי הקריאה, על המקומות בעלילה בהם
 ויקטור מצוי בקשיים ולכן גם הקריאה נתקלת בקושי. אפשר להציע לתלמידים דרכים להתגבר

על כך ולהמשיך לקרוא (כגון: דילוג על מספר שורות, קריאה של פיסקה מסויימת בקול, שיתוף הורים או אחים בחלקים מהקריאה וכד').

בס"ד

מחלק העיתונים- עיון וניתוח

תקציר:

זמן ההתרחשות: קיץ 1959

המקום: ממפיס, טנסי, ארצות הברית

"מחלק העיתונים" הוא רומן חניכה המתרחש בדרום ארצות הברית בתקופה המתוחה שלפני ביטול ההפרדה בין שחורים ללבנים. ויקטור וולמר בן השתיים-עשרה נאבק בגמגום, שמקשה עליו מאוד, ומגלה בסופו של דבר "כי יש בחיים הרבה יותר אשר גמגום."

ויקטור מתקשה להגות גם את שמו שלו ובשל קשייו לבטא צלילים מסוימים הוא ממציא שמות חיבה לחבריו ולבני משפחתו. חברו הטוב ארט מכונה בפיו ראט. מיס נלי אוונט, מנהלת משק הבית השחורה, מכונה בפיו מאם והיא האדם הכי קרוב אליו, אפילו יותר מהוריו. לפניה הוא מגלה את מכמני ליבו ואת עצתה הוא מבקש בעת צרה. מאם מכנה אותו "איש קטן". גמגומו מגביל את יכולתו לתקשר וליצור חברויות חדשות. הוא מעדיף להפחית בדיבורים ולהשקיף על החיים מבחוץ. במשחקי בייסבול הוא דווקא אלוף ואין כמוהו בהגשת כדור. ויקטור אוהב לכתוב - מסיבות ברורות. פסיקים הוא דווקא שונא ומשמיט אותם מכתבתו. די לו שבדיבור שבעל פה הוא נאלץ לעשות הפסקות תכופות. למעשה, בכל הספר, אין אפילו פסיק אחד.

בקיץ של 1959 חברו הטוב מבקש ממנו להחליפו לחודש ימים ולחלק במקומו עיתונים. ויקטור נענה באי חשק בגלל הצורך לתקשר עם הלקוחות. חלוקת עיתונים כרוכה מן הסתם בדיבורים עם זרים שלא מודעים לקשייו. למרות זאת, הוא יוצא לחלק עיתונים. במהלך חלוקת העיתונים הוא פוגש בדמויות רבות, מהם הוא לומד על עצמו בפרט ועל החיים בכלל. הוא מתיידד עם ילד חירש, מתחבר עם מלומד מבוגר שמילים וספרים הם לחם חוקו, פוגש באישה יפה המוצאת מפלט בשתייה המרה, מגלה את סודה של אימו. במהלך העלילה הוא מתעמת עם אוסף הגרוטאות השכונתי, גנב ובריון מדיף צחנה, עימות שמגיע עד לכדי סכנת חיים. בסוף החודש ויקטור אינו אותו ילד שהתחיל את החלוקה. הוא בוגר יותר ושלם יותר עם עצמו.

על המחבר :

המחבר, וינס וואטר, היה עיתונאי ועורך עיתונים במשך עשרות שנים. לפי עדותו סבל מגמגום קשה בילדותו. מחלק העיתונים הוא ספרו הראשון. למעשה, הוא מביא את סיפור האישי תחת הכותרת "מחלק העיתונים". בין היתר היה הסופר עורך העיתון פרס-סימיטאר, הלא הוא העיתון שגיבור הספר מחלק. וואטר חי כיום בחווה קטנה בטנסי, ארצות הברית.

וכך כותב וואטר, באפילוג, על גמגומו:
 "אני מגמגם כבר יותר משישים שנה, לעתים באופן בולט ולעתים באופן כמעט בלתי מורגש. [...] האם נרפאתי מהגמגום? לא. האם התגברתי עליו? כן."

מחלק העיתונים- רומן חניכה:

הרומן הוא רומן חניכה ויש בו גם מאפיינים של רומן בלשי.

רומן חניכה הוא רומן שבו הגיבור, לרוב בגיל הנעורים, עובר תהליך התבגרות ומגיע לתובנה חדשה שמשנה את תודעתו. לרוב דמות אחרת, חונכת, מסייעת לו לעבור את התהליך שבסופו הגיבור חש בוגר יותר ועצמאי יותר.

בקיץ שבו מתרחשת עלילת הסיפור, ויקטור מבין שהוא לא יכול להמשיך להיות מנותק מהעולם שסביבו. עד אותו חודש האנשים המשמעותיים בחייו היו ראט, נער בן גילו שאיתו הרגיש בנוח לדבר, ומאם, עוזרת הבית שנמצאת בביתו מאז שהוא בן חמש. אבל בקיץ זה ויקטור מסכים לעבודת קיץ (שהיא עבודה רגילה לילדים בגילו) על מנת לסייע לראט. הוא מבין שיהיה עליו לדבר עם מנוי העיתון ע"מ לגבות את התשלום השבועי וחושש מכך מאוד.

מנוי העיתון ילוו את תהליך ההתבגרותו. ראט אינו ביניהם. אפשר לומר שדווקא מכיוון שראט לא נמצא באזור, לויקטור אין ברירה אלא להיפתח לסביבה. הוא מגלה שמר ספירו סבלני מאוד כלפי גמגומו, דבר שוויקטור לא רגיל אליו. בנוסף, הקשר בינו ובין מאם מתחזק והוא אף שותף פעיל בעימות המסוכן - שהוא תוצאה של חשבון ארוך- בין מאם לארה-טי. כמו כן, נרמזת האפשרות שלקות הדיבור מאפיינת גם את אמו של ויקטור. ויקטור מגלה סובלנות בוגרת כלפי האפשרות הזו, ולא משתף את אמו בגילוי, שלא לפגוע בה.

כל אלה הם מאפיינים של רומן חניכה.

רומן בלשי הוא רומן שבו המספר מסתיר תעלומה כלשהי. לאורך הרומן, שוזר המספר רמזים קטנים שגורמים לקורא לגלות, לאט לאט, את הפרטים החסויים.

בסיפור שלנו ישנם מאפיינים של רומן בלשי: דמותו של ארה-טי היא בגדר תעלומה. לקוראים ברור ש"משהו לא בסדר", בפרט כאשר ויקטור מחפש אחריו ומנסה להשיב את הסכין, ובהמשך כאשר "שק הגדול" בא לדווח למאם שויקטור דיבר עם ארה טי, ותגובתה לכך חריפה למדי. הרמזים לעבריינותו של ארה-טי מתגברים כשמאם חוזרת מהמקום שבו היא הייתה והיא כולה פצועה, ולא מוכנה לגלות לויקטור מה קרה לה.

כל אלה הם "פירווי מידע" שהמספר מפזר על מנת ליצור מתח וסקרנות.

סוג המספר - מספר גיבור

ויקטור מספר את סיפורו שלו בגוף ראשון. הוא מספר מנקודת מבטו והסיפור נחשף באיטיות ובאותה צורה שהמספר נחשף אליו. מאחר והוא מספר גיבור והוא חלק מהסיפור, ידיעתו מוגבלת, התנהגותו בהווה הסיפורי מתאימה לגילו ותובנותיו אמינות.

הדמויות

א. הדמות הראשית- ויקטור וולמר בן השנים עשרה:

בתחילת העלילה וויקטור לא מאמין בעצמו. הוא מודע לכך שהוא שחקן בייסבול טוב למדי וחושב שזה יתרונו היחיד. הוא נמנע מלהיות בקשר עם אנשים שהוא לא מכיר. הוא מתבייש בלקות שלו, הגימגום. הוא משתדל להימנע מליצור אינטראקציה עם הסובבים אותו אלא אם כן הוא בטוח במי שעומד מולו או במה שברצונו לומר. כבר בתחילת הסיפור הוא משתף אותנו בכך שהוא מטופל ע"י קלינאית תקשורת, שהיא "הגברת שההורים שלי משלמים לה כדי שתראה לי איך לדבר" (עמ' 8). ויקטור נעזר בטכניקות שלמד ממנה לאורך הספר, אך את הביטחון העצמי שיפגין בתחום הדיבור, בתום העלילה, הוא ירכוש כתוצאה מהתהליך האישי שעבר במהלכה.

לאורך הסיפור הוא מבין שגם אם אנשים נראים מושלמים מבחוץ - לפעמים הם שבורים מבפנים (לדוגמה הגברת וורת'ינגטון). הוא מגלה שאנשים שלא מכירים אותו יכולים להיות סבלניים ומכילים גם במפגש הראשון שלהם איתו (מר ספירו) והוא מגלה שאנשים שנראים חלשים ולא מוצלחים, לפעמים דווקא הם אלה שחזקים מאוד ומתמודדים עם דברים לא פשוטים (ילד הטלוויזיה). כל אחד מהמפגשים הנ"ל שינה אותו ואת צורת ההסתכלות שלו על החיים.

בשלב מוקדם יותר של העלילה, לאחר שאביו והוא צופים בסרט "שיין", חושב ויקטור ש"הילד בסרט היה בודד כמוני אבל הוא היה רק בסרטים ואני חייתי את החיים המגומגמים שלי באמת" (עמ' 104).

אבל לקראת סיום העלילה, כשויקטור בשל לתובנות חדשות, מתנהל בינו ובין מאם הדיאלוג הבא:

"- איך היה הבית ספר שלך היום?

- ס~ס~ס~ס טוב. רוצה - ס~ס~ס לדעת מה למדתי?

- בטח שכן.

- ס~ס~ס חשוב יותר מה אני אומר - ס~ס~ס מאשר איך אני אומר את זה.

- אתה צודק לגמרי, איש קטן.

- ס~ס~ס והנפש שלי לא מגמגמת" (עמ' 234).

בנוסף, חווה וויקטור, מעצם היותו לבן בממפיס של שנות השישים את האפליה הבין גזעית שמתחוללת במדינתו. במדינות הדרום של ארה"ב היתה אפליה בין לבנים לשחורים. תהליכים שקרו במדינות הצפון והעניקו זכויות לשחורים, לא התקבלו במדינות הדרום, וממפיס היתה אחת המרכזיות בהן (המאבק הגדול התחיל בעקבות רצח של נער שחור במיסיסיפי, הצמודה לממפיס טנסי - רצח אמט טיל).

מאם, האומנת השחורה של ויקטור, מטפלת בו מאז שהיה בן חמש והוא קשור אליה מאד- אפילו יותר מאשר אל הוריו. הוא לא מצליח להבין למה היא אינה יכולה לעשות את אותם דברים שהוא יכול לעשות. הוא מורד באיסורים היוצרים הפרדה בין גזעית. כך למשל, הוא מצטלם עם מאם בגן חיות, ויושב לידה בקדמת האוטובוס. מבחינתו אדם הוא אדם. רוע או טוב לב אינם תלויים בצבע העור וניתן לראות זאת באירוע האלים בו ארה-טי פוגע במאם ומנסה לפגוע גם בויקטור.

ויקטור עובר טלטלה לא צפויה בקשר לזהותו, כשהוא מגלה את תעודת הלידה שלו במעטפה שמוצפנת בארון של אמו, ובה נכתב שזהותו של אביו אינה ידועה. הוא מבין שאביו אינו אביו אך בתום תהליך החניכה שהוא עובר, הוא מוקיר את אביו שדואג לו על אף שאינו אביו-מולידו.

לקראת סיום הרומן מודיעה לו אמו שהם יעברו לבית אחר, במחוז אחר, בקרוב. כנראה שמאם לא תמשיך לעבוד בביתם וגם חבריו יתחלפו. יש סמליות בשינוי הזה: מאחר שעבר תהליך חניכה, ויקטור יכול להתמודד בסביבה חדשה ובעצם "להתחיל מחדש" כנער בוגר יותר במקום אחר.

שאר הדמויות, מעצם היותן דמויות שנועדו להעצים את התהליך שעובר המספר, הן דמויות שטוחות ואינן עוברות תהליך.

ב. דמויות משנה:

1. מר ספירו

מר ספירו הוא אחת מהדמויות שגרות באזור החלוקה שבו וויקטור מחלק את העיתונים. הוא אחד מהאנשים שיוצאים החוצה לדבר עם מחלק העיתונים. מה שנותן לוויקטור יכולת הצצה לעולם שהוא לא מכיר. מר ספירו הוא שילוב מרתק של הרפתקן ואינטלקטואל אוהב ספר. הוא אספן ספרים שתייר רבות בעולם. איש יוצא דופן ששפתו המליצית מוצאת חן בעיני הילד המגמגם: 'מר ספירו השתמש במילים באופן מוזר אבל לא היה לי קשה להבין על מה הוא מדבר. הוא גרם לכל מה שאמר להישמע חשוב כאילו שהוא מדבר עם אדם מבוגר' (33). יש להניח שויקטור למוד-ניסיון מפגישות ראשונות עם אנשים שאינו מכיר, שפונים אליו ומדברים איתו באופן לא-טבעי ולכן נמשך לכנות ולישירות שאפיינו את דיבורו של מר ספירו, ומזהה את הדמיון בינו לבין מאם: 'הדרך שבה דיבר אל"י מר ספירו הייתה בדיוק הדרך שבה מאם דיברה למרות שהמילים שלהם היו שונות מאוד. שניהם הביטו לי ישר בעיניים וגרמו לי להרגיש שאני נמצא במקום הנכון' (37). מר ספירו יודע איך להאיר את עיניו של הילד המגמגם, להראות לו נקודות מבט חדשות על המציאות ועל חייו שלו. הוא מלמד אותו לחשוב, לשוחח, להכיר בנקודות החוזק שלו ולקבל את עצמו. לאורך הסיפור נותן מר ספירו לוויקטור רבעי דולר, כל שבוע רבע אחר, על רבע הדולר שויקטור מקבל כתובה מילה. כל פעם מילה אחרת- כל המילים מתחילות באות מ. חתיכות הפאזל שנותן ספירו, מוסיפות לאווירה הבלשית שיש בספר. יש כאן חידה שצריך לפתור. להבין מה עומד מאחורי המילים. מה היתה כוונתו של ספירו כשנתן את החתיכות. התשובה- גם בסוף הספר- היא לא וודאית. ספירו לא פותר עבור וויקטור את החידה. וויקטור חושב שהוא מבין וזו המשמעות האמיתית של הפאזל- הפרשנות האישית שלו לארבע המילים האלה.

מר ספירו מגיע לקשר כל כך עמוק עם ויקטור עד שויקטור מרגיש שהוא יכול לשתף אותו בנבכי נפשו - כמו שיר שכתב. ספירו לא מוכן לקרוא את השיר- הוא רוצה שויקטור יקרא את השיר בקולו הוא וביחד הם מוצאים דרך שתגרום לוויקטור להצליח לעשות זאת, מבלי לגמגם. כל אלה הם הדברים שגורמים לוויקטור להתבגר ולהאמין יותר בעצמו.

2. מאם

מאם היא אחת הדמויות המשפיעות ביותר על ויקטור. היא נמצאת איתו מאז שהוא בן 5. לאורך הסיפור אנחנו מבינים שויקטור קשור למאם יותר מלהורים שלו. מאם- בשפה העילגת שלה, מצליחה להסביר לוויקטור כל עניין שהוא. הוא לומד ממנה דרכים להסתכלות על החיים. בנוסף לכך, מאם מבינה את ויקטור גם בלי שהוא נאלץ לדבר. כאשר הוא משקר, דאגתו היא כיצד יסתיר זאת ממנה ולא כיצד יסתיר זאת מהוריו. מערכת היחסים שנוצרת ביניהם היא קרובה וחמה. מאם שומרת על ויקטור ומצד שני היא קוראת לו- איש קטן. היא מכבדת אותו ולא מתייחסת אליו באופן ילדותי. גם ויקטור מתנהג בבגרות ומגן על מאם מול הסביבה (באוטובוס,

בגן חיות וגם במאבק מול ארה טי) מה שהופך את מערכת היחסים ביניהם להיות שוויונית יותר ממערכת יחסים של אומנת וילד.

מאם היא אישה שחורה, ובממפיס של שנת 1959 מותר לה לשבת רק במושבים האחוריים באוטובוס. גם להצטלם נאסר עליה, ורק בימי רביעי היא רשאית להיכנס לגן החיות: "עוד חוקים טיפשיים של מבוגרים". לשאלתו של הנער אם זה צודק, משיבה מאם בשפתה העילגת: "אין לי זכות להיות חושבת מה צודק ומה לא". דרך הדמות של מאם אנחנו נחשפים לאפליה, לקושי ולהתמודדות ששחורים חוו בתקופה זו. חשוב לציין כי בעיני ויקטור לצבע העור אין משמעות כלל.

הסכסוך המתפתח עם רוכל הגרוטאות השחור מוביל לתקרית שבמהלכה נקלעים וולטר ומאם לסכנת חיים. ויקטור מוכיח תושייה, כוח ונחישות, ונוכח לדעת שהפשע והעבריינות אינם קשורים לצבע העור; ויקטור ומאם ניצלים ממוות בזכות זרים מלאי חמלה ורצון טוב, שחורים כולם, שמסכנים את עצמם למען העוזרת השחורה ולמען בן טיפוחיה הלבן.

3. גברת וורת'ינגטון:

גב' וורת'ינגטון מכורה לטיפה המרה, אך עוברת שינוי מבורך במהלך העלילה, ויקטור מודאג ממצבה ובכך חש גם את מצוקתו של הזולת, מעבר למצוקתו שלו. נראה כי המשיכה של ויקטור לדמותה של גב' וורת'ינגטון נובעת דווקא משום שכלפי חוץ היא נראית כל כך מושלמת. אבל היא בודדה, יש לה קשיים בחיי הנישואין והיא שותה יותר מידי. אחד השינויים שעובר ויקטור בספר הוא התובנה ש"כל אחד והחבילה שלו". בתחילת הספר הוא היה עסוק בתחושה שהוא היחיד שחווה קשיים. והנה בין מגוון הדמויות, נמצאת דמות שלכאורה אין סיבה למצוקתה שכן חיצוניותה מצודדת וביתה גדול. זאת ועוד: ויקטור מופתע לגלות שהוא, הילד, המגמגם, מתפקד פתאום כמבוגר האחראי. בסיום, רואה ויקטור את גב' וורת'ינגטון מאחור, ומבחין בשינוי שעברה. הוא שמח בכך מרחוק. מבשילה בו התובנה שגם לה יש חולשות וככלל- האנשים שעליהם הוא מספר (כמו גם אימו ואביו) חווים משברים ומתמודדים איתם. התובנה הזו היא חלק מהתבגרותו.

4. "ארה טי"

ארה טי הוא סוחר גרוטאות המייצג את הרוע בספר. המתח והיסודות הבלשיים שבעלילה קשורים לדמותו. ויקטור, המספר הגיבור, עוקב אחריו כל העת וחש היטב שהוא אינו אדם הגון, מה גם שמאם מזהירה, שוב ושוב, את ויקטור מפניו. נקודת השיא בעלילה קשורה לאלימות שמפעיל ארה טי כלפי מאם ובן טיפוחיה - ויקטור. המתח מגיע לשיאו כאשר ויקטור רץ להצילה אך ידו קצרה מלהושיע לבדו ו"שק גדול" הוא זה שנאבק עם ארה- טי ומכריעו. בכוחות משותפים

הם מצילים את מאם. בדיעבד מספרת 'מאם' לוויקטור כי יש לה היסטוריה ארוכה וקשה עם ארה טי.

בהקשר הזה הנה ציטוט מתוך הרומן "אל תגע בזמיר" מאת הרפר לי:

"יש כושים המשקרים, יש כושים שאינם שומרי מוסר...אלא שאמת זו כוחה יפה לגבי כל המין האנושי, ולא לגבי גזע מסוים בו."

אמנם ארה טי הוא שחור, אך זה גם צבע עורה של מאם. הרוע האנושי חוצה קבוצות אתניות כמו גם הטוב האנושי. המסייעים למאם ולויקטור מול ארה טי, שחורים אף הם, נאבקים ברוע ולא עסוקים בהגדרת איש זה או אחר לפי צבע עורו.

5. אביו של ויקטור

מנקודת מבטו של ויקטור אביו הוא אב ככל האבות. אלא שבמהלך הרומן הוא מגלה, להפתעתו, שהוא אינו אביו הביולוגי. אביו מודע היטב לקושי שלו ומתנהל מולו ברגישות נבונה. האב משחק איתו, מנסה למצוא תחומי עניין שמשותפים לשניהם, ומעניק לו דמי כיס נדיבים. בסיום, ויקטור מכיר ברגישותו ושמח בנוכחותו. ויקטור מגיע להכרה שאם אביו אינו אביו הביולוגי ובכ"ז הוא מגדל אותו כבנו שלו, הרי שהוא, ויקטור, חייב לו הרבה יותר:

"האבא שלי בתעודת הלידה היה אולי לא ידוע אבל האיש הגבוה ששיחק איתי במסירות בחולצה לבנה ובעניבה שתחובה בין כפתורי הצווארון היה אבא שלי מכל בחינה שיכולתי לחשוב עליה. הנעליים המצוחצחות שלו התלכלכו בבוץ כשדרך בערוגות הפרחים כדי לחלץ את הכדור. הוא תמיד השתדל לעשות בשבילי כל דבר שבעולם והוא אפילו לא היה צריך לעשות שום דבר מבחינה רשמית"...(עמ' 224)

6. אמו של ויקטור

לאמו של ויקטור אין נוכחות רבה ברומן. היא מוזכרת בעיקר בלקות הדיבור שלה (היא משבשת מילים) ומתוך כך הקוראים נרמזים שלקות הדיבור של ויקטור היא תורשתית ("מורשתית" בלשונה של אמו). היא חושבת שהוא אוהב פרלינים אך לא טורחת לברר זאת איתו וכנראה מניחה שהוא אוהב את המאכלים האהובים עליה. כחלק מהתבגרותו הוא סוף סוף אומר לאמו שפרלינים אינם ערבים לחכו...היא אוהבת את בנה ומטפלת בו אבל הן מאם והן אביו עושים זאת טוב ממנה. עם זאת, ניכר שויקטור, מאם וכמובן אביו מקבלים אותה כפי שהיא.

7. פול-הילד החרש-אילם

בספר מופיע גם ילד חרש-אילם, שלאורך הספר ויקטור מותח ביקורת עליו ועל הוריו בשל ישיבתו המתמדת של הילד מול הטלויזיה. בכל פעם שויקטור מגיע לביתם הוא רואה את הילד

צמוד לטלוויזיה. רק לקראת סוף הספר, כשהוא מתוודע לחרשותו של הילד, הוא מבין את טעותו. הוא לומד שכשם שהוא לא רוצה שישפטו אותו ויתייגו אותו לפי לקותו הניכרת, אין לעשות כך לאחרים. ויקטור מתיידד עם פול- הילד החרש, ויוצר עמו תקשורת שלא נזקקת למילים.

"חשבתי על ילד- הטלוויזיה בזמן שהלכתי מבית לבית וכעסתי על עצמי בגלל שהתעצבנתי עליו לפני שבוע. בדיוק כמו שלא יכולתי להפסיק לגמגם ככה זאת לא הייתה אשמתו שהוא לא יכול לשמוע או לדבר. האמת היא שטוב למי שיכול לשמוע אבל רציתי להגיד לו שהוא לא מפסיד שום דבר בזה שהוא לא יכול לדבר"

"החלטתי שיהיה לי טוב להפוך לחבר של ילד הטלוויזיה. הוא לא יצטרך לשמוע אותי נתקע בכל מילה שנייה והוא יוכל ללמד אותי איך להגיד דברים בעזרת הידיים ולא בעזרת הגרון והפה. הייתי די בטוח שאצטיין בדיבור מהסוג הזה כי המאמן של קבוצת הבייסבול שלי אומר תמיד שיש לי ידיים מצויינות" (עמ' 174)

תמות מרכזיות ברומן

1. גמגום

"גמגום הוא הפרעת דיבור הפוגעת בשטף הדיבור בדרכים שונות. למשל: חזרתיות בלתי רצונית, הארכת צלילים, הברות או מילים והיתקעויות בדיבור. מקורן של אלו נובע מחוסר שליטה רגעי ספונטני במערכת הדיבור (בייחוד על מיתרי הקול) תוך כדי הדיבור. כלומר החוויה של המגמגם היא חוויה של חוסר שליטה בדיבור.

הגורם לתופעת הגמגום אינו ידוע, ההשערה היא שלגמגום ייתכנו כמה יסודות ביניהם תורשה ונירופיזיולוגיה. לגמגום אין תרופה או מרפא, אף שקיימות טכניקות טיפוליות רבות לשיפור יכולת הדיבור אצל מגמגמים." (ויקיפדיה)

הגמגום הוא הנושא המרכזי ברומן זה. קיץ 1959 הוא "קיץ החניכה" של ויקטור שממנו והלאה חל המפנה ביחסו של ויקטור אליו עצמו ולהתמודדותו עם גמגומו בחברה. ויקטור עסוק מאוד בלקות- הדיבור שלו וחושש מתקשורת בשל כך. הוא מעדיף להביע את עצמו בכתיבה ולא בדיבור וזהו הרציונל לכתיבת הספר.

דברים שאומר ויקטור ביחס לגמגומו:

'מה שמצחיק באיך שאני מדבר הוא לא כמו אצל החזירים השמנים בסרטים המצוירים אלא זה שאני נתקע בצליל ומנסה לדחוף את המילה מהפה ולהכריח אותה לצאת. לפעמים היא יוצאת אחרי קצת דחיפות אבל בפעמים אחרות הפנים שלי נעשות אדומות וקשה לי לנשום ועיגולים מסתובבים לי בראש [...] הגברת שההורים שלי משלמים לה כדי שתראה לי איך לדבר מלמדת אותי להשתמש בתכסיס שהיא קוראת לו נשיפות שקטות שזה להוציא קצת אוויר לפני שאני נתקע במילה שקשה לי איתה. אז לפני שאני אומר מילה שהולכת לעשות לי צרות אני מנסה להתגנב מאחוריה ולעשות לחש כזה.

o~o~o~o

למי שהוא כמעט בין שתיים עשרה יותר טוב שיקראו לו נחש מאשר מפגר'. (עמ' 7-8)

'הסברתי לו בדיוק מה ההבדל בין קלועים לכלואים אבל הוא אמר שבעיניו עדיפה כורסה כלואה. מאז אימצתי את המילה הזאת [...] מפריע לי כשאנשים אומרים מילים שגויות בגלל שכמעט לכולם קל להוציא מהפה כל צליל שהם רוצים' (עמ' 25)

מעולם לא שמעתי מישהו מבטא את המילה הזאת בשומפון אבל ידעתי שהיא מחברת בין המילים בשום ואופן. אני אוהב צירוף של מילים [...] בגלל שאם הופכים שתי מילים למילה אחת זה אומר שיש מילה אחת פחות שתתגמגם לי בפה' (עמ' 37).

הילד בסרט היה בודד כמוני אבל הוא היה רק בסרטים ואני חייתי את החיים המגומגמים שלי באמת" (עמ' 104).

בעמודי הסיום של הרומן, ויקטור מדבר עם מאם ומסיק את המסקנה הבאה, שאפשרית רק בסיום תהליך החניכה:

איך היה הבית ספר שלך היום ?

~ס~ס~ס טוב. רוצה - ס~ס~ס לדעת מה למדתי ?

-בטח שכן .

~ס~ס~ס חשוב יותר מה אני אומר - ס~ס~ס מאשר איך אני אומר את זה .

-אתה צודק לגמרי, איש קטן .

~ס~ס~ס והנפש שלי לא מגמגמת' (עמ' 234)

פעילות תוך-תחומית:

א. קריאה מתוך הספר:

לתת לתלמידים לקרוא מתוך הספר בגמגום- כלומר לקרוא בקול את הכתוב כפי שהוא. מעבר ל"ס-ס-ס" בו ויקטור מתחיל, בד"כ, את דבריו, לנסות לגמגם את דבריו בצלילים והברות. כך יוכלו התלמידים לנסות להיכנס לתוך נעליו של ויקטור ולהבין טוב יותר את קשייו והתמודדותו.

אפשרות נוספת היא לבקש מהתלמידים למצוא ולהעתיק למחברותיהם משפטים נוספים שעוסקים בגמגום של ויקטור ולקרוא בקול משפט שהעתיקו והזדהו איתו במיוחד.

שאלות לדיון בכיתה בעקבות הפעילות:

1. איך זה להיות שונה?

ניתן לערוך דיון בכיתה על קשיים שונים, שהתלמידים עצמם נתקלים בהם בהקשרים חברתיים ואחרים. קשיים שנובעים מליקוי אובייקטיבי או מקושי אחר.

2. מהו הערך של דיבור?

לערוך פעילות או דיון על שפה ודיבור בכלל. כמה המילים יקרות כאשר לא ניתן לבטא אותן, ומה אנחנו יכולים ללמוד מכך. בהקשר זה כדאי לשים לב לשאלה שויקטור שואל את מר ספירו: "מדוע ס-ס-ס אנשים שיכולים לדבר מבזבזים מילים רבות כל כך ס-ס-ס בלי להגיד שום דבר?"...

ב. השיר "נקמת הילד המגמגם" / רוני סומק:

מומלץ להשתמש בשיעור שלהלן:

[נקמת הילד המגמגם- מערך שיעור בנושא שיוויון מאת מירב ראובנוף, "לב לדעת"](#)

ג . פעילות בנושא מילים:

המצאת מילים ומשחקי מילים: ויקטור מדייק את דבריו גם באמצעות דימויים מקוריים כמו '...אבל מה שיצא מפיו היה משונה ומלהיב כאילו פותחים את הברז במטבח כדי למלא כוס במים ויוצאת ממנו לימונדה מתוקה' (71)

אפשר להשתמש במשחקי מילים ובהמצאת ביטויים מקוריים, כשם שעושים פעוטות שמתחילים לדבר.

דוגמה הומוריסטית לשיבושי לשון אצל ילדים ניתן לראות כאן:

[ילדים הם התסריטאים הטובים בעולם](#)

פעילות בין-תחומית- סרטונים בנושא הגמגום:

יש ברשת סרטונים רבים שעוסקים בחוויית הגמגום, מנקודת מבטם של ילדים ונוער שלוקים בגמגום. כדאי לבחור את הסרטון המתאים לתלמידים (חלק מהסרטונים אינם קלים לצפייה).

אפשר לצפות בהרצאת ה"טד" שלהלן, אף שאינה מתורגמת לעברית. ניתן לצפות גם בחלק ממנה:

[מייגן וושינגטון על הפחד לדבר לפני קהל](#)

כמו כן, ניתן לבחור קטע מהסרט "נאום המלך" שעוסק בגמגומו של ג'ורג' השישי, מלך אנגליה:

קטע מהסרט (מתורגם) לדוגמה:

https://www.youtube.com/watch?v=cty6Aoik2Dw&ab_channel=inbarm7

לאחר הצפייה בסרטונים הנבחרים, אפשר לערוך דיון בכיתה על קשיים שונים, שהם עצמם נתקלים בהם בהקשרים חברתיים ואחרים. קשיים שנובעים מליקוי אובייקטיבי או מקושי אחר.

אפשר לחלק את הכיתה לקבוצות של 3-6 משתתפים. לכל קבוצה לתת כרטיס עם שמה של אחת מהדמויות: מאם- מיס נלי אוונט, מר ספירו, גב' וורת'ינגטון, פול- הילד החירש-אילם, חברו הטוב ארט- המכונה ראט, אביו של ויקטור, אמו של ויקטור

על כל קבוצה לכתוב "תעודת זהות" לדמות: שם, כינוי (אם יש), מקצוע, תחביבים וכד'.

על כל קבוצה להעתיק מהספר שלושה משפטים שקשורים לדמות (שנאמרים על הדמות או שהדמות עצמה אומרת אותם), שמתוכם אפשר להכיר את הדמות (שמאפיינים אותה) על כל קבוצה להסביר מה החלק של הדמות בחניכה (בתהליך ההתבגרות והצמיחה) של ויקטור.

על כל קבוצה לחוות דעה: מה הם היתרונות והחסרונות של הדמות, לדעת חברי הקבוצה, וכן לספר האם הדמות מוצאת חן בעיניהם או לא, ומדוע.

2..סטריאוטיפים ודעות קדומות:

ויקטור מאשים את עצמו שמיהר לתייג את פול, הילד החירש, כ"ילד הטלוויזיה" וחשב עליו כעל בטלן המכור לצפייה, בעוד שהסיבה האמיתית לכך היא שכך פול לומד לקרוא שפתיים.

ויקטור מודע לכך שכשם שהוא לא מעוניין שישפטו אותו מבחינה חברתית באופן שגוי, עקב הגמגום, כך אסור היה לו לשפוט את פול על היצמדותו למכשיר הטלוויזיה, מבלי שבירר את הסיבה לכך.

המושג "דעות קדומות" מעלה מיד תיוגים על רקע גזעי, עדתי וכד', אבל יש גם "דעות קדומות" בתוך המרחב הכיתתי המצומצם והמרחב החברתי הקרוב.

אפשר, למעשה, להתייחס לרוב הדמויות בספר באופן "מתייג" ולראות אותן באופן שטחי: ויקטור הוא "ילד מגמגם", מר ספירו הוא "נווד קל-דעת" שלא מתקבע במקום אחד, מאם היא "עוזרת שחורה" וכן הלאה. ויקטור לומד להכיר את רוב מנויי העיתון במסלול החלוקה שלו, ולהסיק שלרוב אנשים הם אינם כפי שמתייגים אותם.

הדמויות השונות מרכיבות מארג חברתי שלם ולא הומוגני. ויקטור נחשף לחברה כפי שהיא- על יתרונותיה וחסרונותיה, על החיובי והשלילי שבה, ובסיום "מכיר תודה" על הקיץ הזה, שבמהלכו התוודע לסביבתו.

שאלות לדיון:

1. מהי השפעת המראה החיצוני ובכלל השפעתו של הרושם הראשוני עלינו, והאם זה נכון לשפוט את הזולת עפ"י הנתונים האלה?
2. מדוע, לדעתכם, אנחנו נוטים לתייג את הזולת ולשייך כל אדם שאנו פוגשים לקבוצה מסוג זה או אחר? מה הם היתרונות ומה הם החסרונות בהשתייכות חברתית, לאומית וכיו"ב? בהקשר הזה, אפשר לשחק את "משחק הכתרים" ולערוך את הדיון רק לאחר המשחק: חובשים כתר מנייר לראשו של תלמיד מתנדב (שאינו רואה את הכתר), ועליו כותבים תיוג מסויים (תיוגים מתחומים שונים לפי שיקול דעתו של המורה). התלמידים האחרים צריכים להתנהג אליו לפי התיוג הזה ולשאול אותו שאלות מתאימות. התלמיד צריך לזהות את התיוג המוצמד לראשו.

פעילות תוך תחומית- עבודה בקבוצות על הדמויות :

אפשר לחלק את הכיתה לקבוצות של 3-6 משתתפים. לכל קבוצה לתת כרטיס עם שמה של אחת מהדמויות: מאם- מיס נלי אוונט, מר ספירו, גב' וורת'ינגטון, פול- הילד החירש-אילם, חברו הטוב ארט- המכונה ראט, אביו של ויקטור, אמו של ויקטור

על כל קבוצה לכתוב "תעודת זהות" לדמות: שם, כינוי (אם יש), מקצוע, תחביבים וכד'.

על כל קבוצה להעתיק מהספר שלושה משפטים שקשורים לדמות (שנאמרים על הדמות או שהדמות עצמה אומרת אותם), שמתוכם אפשר להכיר את הדמות (שמאפיינים אותה)

על כל קבוצה להסביר מה החלק של הדמות בחניכה (בתהליך ההתבגרות והצמיחה) של ויקטור.

על כל קבוצה לחוות דעה: מה הם היתרונות והחסרונות של הדמות, לדעת חברי הקבוצה, וכן לספר האם הדמות מוצאת חן בעיניהם או לא, ומדוע.

פעילות בין-תחומית- דעות קדומות:

ניתן לערוך פעילויות שונות בנושא דעות קדומות. הפעלות רבות מסוג זה נמצאות ברשת. לדוגמה:

[מערך שיעור בנושא דעות קדומות](#)

(אמנם קהל היעד הוא תלמידי כיתה ה', אך אפשר להשתמש ברעיון ולשנות בהתאם לכיתה הלומדת).

ברומן "אל תגע בזמיר" מאת הרפר לי, אומר אטיקוס לבתו:

• "רוב האנשים נחמדים, סקאוט, כשאנו מכירים אותם לבסוף".

ואילו היא, סקאוט, אומרת לג'ם, אחיה:

• "אני ג'ם, חושבת שיש רק סוג אחד של אנשים: אנשים"

3. הפרדה גזעית:

"יש כושים המשקרים, יש כושים שאינם שומרי מוסר...אלא שאמת זו כוחה יפה לגבי כל המין האנושי, ולא לגבי גזע מסוים בו". (הרפר לי, "אל תגע בזמיר")

הפרדה גזעית היא הפרדה בין בני אדם על בסיס גזעי. ההפרדה יכולה להתבטא בכניסה למסעדות, מערכות חינוך, אולמות קולנוע, בתי חולים, מקומות מגורים ועוד. כיום הפרדה גזעית אינה פעולה חוקית במרבית מדינות העולם, אך היא יכולה להתקיים באמצעות נורמות חברתיות.

הפרדה גזעית יכולה להתבצע באמצעים שונים, החל מאפליה בקבלה לעבודה או בהשכרת ומכירת דירות לאנשים מגזע מסוים, ועד להפרדה גזעית המעוגנת בחוק. (ויקיפדיה)

להלן מספר דוגמאות מהספר למחשבותיו של ויקטור על ההפרדה הבין-גזעית:

"...צצה בראשי עוד שאלה שרציתי להציג למאם. ידעתי חלק מהתשובה אבל לא היה בה שום היגיון.

o-o-o-o למה מכריחים אותך לשבת בחלק האחורי של האוטובוס?

אם אתה רוצה אנחנו יכולים לשבת מלפנימה.

ידעתי שנהגי האוטובוסים יתנו למאם לשבת במושבים הקדמיים אם היא נוסעת איתי אבל זה נשמע עוד יותר טפשי.

o-o-o-o אני אוהב לשבת מקדימה אבל החוקים האלה o-o-o-o לא הגיוניים.

חוקים זה חוקים. לא אומר שלא צריך לשנות אותם אבל הכי טוב לציית עד הם משתנים...

היה לי קשה מאוד להירדם מרוב מחשבות על זה שמישהו הכאיב למאם ואז להיזכר בכל החוקים הטיפשיים שמאם הייתה מחוייבת לציית להם רק בגלל צבע העור שלה... ("עמ' 150-151)

ויקטור מתקומם כנגד הפרדה הגזעית משום שהוא רואה באנשים- אנשים.

נושא הפרדה הגזעית בארה"ב אולי רחוק מאיתנו אבל הספר יכול להיות פתח להרחיב את ידיעותיהם של התלמידים על הפרדה גזעית במישור הבינלאומי. כמו כן, הספר יכול להיות פתח לדבר על אי- שיויון עדתי בישראל (מערך שיעור בנושא בפעילות הבין- תחומית שלהלן).

שאלה לדיון:

1 . מהו שיויון? האם אפשר שיהיה שיויון? (אפשר להעלות גם סוגי אי- שיויון אחרים, כמו אי- שיויון בין גברים ונשים, אי שיויון שנובע ממעמד כלכלי וכד').

פעילות בין- תחומית- הפרדה גזעית ומניעת גזענות בישראל ובעולם:

רקע לנושא אפשר למצוא בערך הנושא שם זה ב"ויקיפדיה":

[הפרדה גזעית- ויקיפדיה.](#)

להלן קישור למערך שיעור על אפליה גזעית. אפשר להשתמש בחלקים ממנו עפ"י שיקול דעת המורה. שימו לב למקרה- הבוחן המובא במערך:

[מערך שיעור מניעת גזענות בשיתוף משרדי המשפטים והחינוך](#)

אפשר ליצור רלוונטיות לחיינו אנו ולערוך דיון על אפליה על רקע עדתי בישראל. לצורך כך אפשר לראות את הקטע הזה, מתוך סרטו של אלירן מלכה "הבלתי רשמיים":

"[הבלתי רשמיים-טריילר](#) (אפשר לראות רק את הדקות הראשונות של הטריילר ואז לראות את הכתבה הזו, מימי פתיחת שנת הלימודים):

[אפליה על רקע עדתי ערוץ 7](#)

קיימים ברשת מערכי שיעור רבים על אפלייה עדתית בישראל. זוהי הזדמנות לדבר על הנושא. להלן קישור למערך שיעור לדוגמה:

[מערך שיעור בנושא "גזענות כנגד הקהילה האתיופית בישראל" - משרד ...](#)

4. חלוקת עיתונים

חלוקת עיתונים?... בעולם הוירטואלי שלנו "עיתון" הוא מושג מעורפל ורחוק מעולמם של התלמידים אך בעבר, לרוב היו אלה ילדים ובני נוער שחילקו עיתונים וכמעט אך ורק באמצעות

העיתונים ניתן היה לקבל מידע אקטואלי (טלויזיה לא היתה ולעיתים גם מקלט-רדיו היה נדיר). באופן אירוני משהו, דווקא הילד שאינו מדבר הוא זה שמספק את המידע .

פעילות בין תחומית- עיתונים:

א. סרטונים מן העבר על העיתונות ועל חלוקת עיתונים בישראל:

על מנת לקבל מושג על חלוקת עיתונים, אפשר להראות סרטון קצר מאוד על חלוקת עיתונים בישראל, 1961:

[חלוקת עיתונים בישראל 1961](#)

["חדשות" מהעבר" על העיתונות \(החל מדקה 8:42\)](#)

ב. עיתוני ילדים ונוער:

[כתבה מעניינת על עיתוני הילדים והנוער הנוסטלגיים מתוך "מקור ראשון", 2008](#)

ג. הצעה לפעילות- יצירת עיתון כיתתי:

["כלים קטנים גדולים"-יצירת עיתון](#)

(קיימים אתרים רבים נוספים המציעים פלטפורמות ליצירת עיתון וירטואלי)

להעשרה כללית:

(1) **"מחלק העיתונים"- ספר קולי:**

[מחלק העיתונים- ספר קולי](#)

(2) **"תמיד עם ספר ביד"- האתר של יחיעם פדן:**

יחיעם פדן, המתרגם של "מחלק העיתונים", עוסק רבות בספרות ילדים ונוער. מומלץ לעיין באתר שלו ובכתב העת הוירטואלי שלו " ריח של ספר חדש".

[תמיד עם ספר ביד- האתר של יחיעם פדן](#)

(3) **האתר של וינס וואטר , מחבר הספר "מחלק העיתונים"**

[האתר של וינס וואטר](#): (האתר הינו בשפה האנגלית)

בברכת שמחה בקריאה!

*הצעה למהלך ההוראה:

* זוהי דרך אחת בלבד למהלך ההוראה. אפשר ליצור מהלכי-הוראה אחרים, עפ"י ההיצע המובא ביחידה זו או אחר, לפי דעתו וטעמו של המורה המלמד.

יחידה ראשונה (2-4 שיעורים):

שיעור מבוא: שם הספר הוא "מחלק העיתונים": אפשר לשאול את התלמידים מה ציפיותיהם מספר זה בעקבות הכותרת, מה לדעתם יתרחש בספר שזו כותרתו?

אפשר להתבונן גם בכריכה ובעיצובה ולבקש מהתלמידים לשער האם יש בכריכה רמזים למה שיקרה בעלילת הספר.

אפשר לבחור אחד מהסרטונים שמובאים בנושא "חלוקת עיתונים" ולצפות בו בכיתה.

לקרוא בכיתה את הפרק הראשון ואולי גם את השני ולתת לתלמידים להמשיך לקרוא בקריאה דמומה את הפרק השלישי.

אפשר לכתוב על הלוח, או להשתמש בכרטיסיות, ע"מ לבדוק את האקספיזציה: זמן, מקום, דמויות, סוג המספר, הדילמה או הקונפליקט בתחילת העלילה והסיבוך (שלדעת התלמידים) יבוא בעקבותיו (אפשר להעלות השערות להסתבכויות שונות, בהתאם לדמויות-המנויים על העיתון שויקטור פוגש).

ללמוד את המונח "נקודת תצפית"

לעסוק בפעילויות ודיונים מנושא "הגמגום" לפי בחירת המורה.

לסיום הנושא, אפשר ללמוד את השיר "נקמת הילד המגמגם".

יחידה שניה (2-4 שיעורים): מנת הקריאה השניה- פרקים 4-7 (כולל). אפשר לתת משימת הכנה-קריאה טרם השיעור-כשיעורי בית, או אפשר לקרוא את תחילתו של פרק רביעי בקול ואז להמשיך בקריאה דמומה ולחזור ולקרוא קטעים מסויימים ממנת הקריאה בקול.

לעסוק בדמויותיהם של מר ספירו וגברת וורת'ינגטון,

ללמוד את המונח הספרותי "איפיון דמויות"

לעסוק בגילוי המפתיע של ויקטור על אביו

משימת כתיבה יוצרת: לכתוב על "גילוי מפתיע שהיה לי"

יחידה שלישית (3-4 שיעורים): פרקים 8-12 (כולל) אופן הקריאה לפי שיקול הדעת של המורה.

לעסוק בדמותה של מאם

על התלמידים להעתיק שלושה משפטים שמצאו חן בעיניהם במיוחד ולנמק מדוע (משימה אישית)

לבחור דיונים ופעילויות מתוך הנושא "הפרדה גזעית"

יחידה רביעית ואחרונה (3-4 שיעורים): פרקים 13-סיום:

לדון בשיא הסיפור- האירוע האלים בו ארה-טי פוגע במאם ובויקטור

לעסוק בנושא "סטריאוטיפים ודעות קדומות" ולבחור מתוך הפעילויות המוצעות בנושא זה

ללמוד את המונח "רומן חניכה" ובהקשר הזה לעסוק בדמויות אביו ואמו של ויקטור

(אפשר ללמוד את המונח "סיום סגור")

לקרוא ביחד את האפילוג- יסודות ביוגרפיים של המחבר

פעילות סיום: ליצור עיתון כיתתי

משוב לסיום הקריאה:

(1) בעקבות הקריאה הגעתי לתובנה חדשה :

(2) מדמותו של _____ למדתי:

(3) נהייתי במהלך הקריאה מ...

(4) לו יכולתי לשנות פרט כלשהו בספר, הייתי משנה...

(5) במהלך הקריאה או העבודה נתקלתי בקושי...
